

Анатолій А. ФУРМАН

ІНТЕНЦІЙНІСТЬ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА СМИСЛОЖИТТЄВОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ

Anatolii A. Furman

INTENTIONALITY AS AN ESSENTIAL FEATURE OF THE PERSONALITY'S MEANING-LIFE EXISTENCE

DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2019.03.118>

УДК: 159.923.2

Постановка проблеми й актуальність дослідження. У напрацюваннях психологічної науки завжди актуальними залишаються питання постановки засадничих віх людського життя. До прикладу, В.А. Роменець, як зазначає П.А. М'ясоїд, вважав, що оскільки “життя вміщує у собі всі психічні явища – від найпростіших до найскладніших, то саме воно має бути предметом психології, взятим у процесі розвитку...” [11, с. 433]. У будь-якому разі особистісний світ людини вміщує систему основних активаторів вчинення, що скеровують її як суб'єкта до реалізації власного Я в навколишньому довкіллі, продукують персоніфіковані сенси, цінності і смисли та визначають наскрізний вектор життєтворчого самоздійснення. Цими мотиваторами постають *інтенції* як усвідомлені спонуки в обранні конкретної життєвої мети, що надалі здійснюються у вчинку як актуальному акті реалізації ресурсів і потенціалів особи з подальшою рефлексією скоєного на рівні осмислення можливих наслідків. Звідси закономірно, що особистісне зростання є діяльним процесом самотворення, коли людина бере на себе відповідальність за власне життя, соціокультурний і суб'єктний шляхи свого зреалізування, засновком чого постає *інтенційність* як серцевинна особливість людської свідомості бути спрямованою на вирішення нагальних питань свого буттєво-

го призначення-уприсутнення. Саме інтенційне й одночасно пристрасне пережиття задіяних в орбіту індивідуального існування суспільно вагомих смислоформ означає самісні психодуховні надбання особистості. Тоді вона усвідомлює об'єктивне значення подій, що стосуються її самої, і водночас в удіяльнених взаємообмінах зі світом їй розкривається персональний сенс-призначення життя. Відтепер, як власне особистість, вона має “пройти через *індивідуалізм*, подолати його і піднятися до *вселюдського*”, при цьому “залишитися сама собою”. Це – “*натхненна особистість, цінністю якої є вчинкове діяння*, через нього вона об'єктивує свою творчу сутність, виявляє неповторну природу, реалізує *покликання*. Вона переживає всю гаму ставлень до світу й осягає можливість відкрити для себе *смысл буття*” [11, с. 446].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психології накопичений значний обсяг знань про особливості постановки ціннісно-сислової сфери особистості як засновку людської екзистенції, про що свідчать напрацювання К.О. Абульханової-Славської, М.Й. Боришевського, Е.О. Вілсона, З.С. Карпенко, Д.О. Леонтьєва, Г.К. Радчук, В.В. Рибалки, М.М. Рубінштейна, В. Франкла, В.Е. Чудновського та ін. (див. *цит. літ.*). З рефлексивних позицій постановки особистості у просторі ковітальної взаємодії варто зазначити, що людина керу-

ється при визначенні вектору свого самоздійснення *системою інтенцій* (задумів, помислів, прагнень, домагань), котрі, своєю чергою, актуалізують її пізнавальні, адаптаційні, емоційні та креативні процеси, поведінкові акти і вчинкові дії, тому уможливають досягнення нею головних, стратегічних життєвих цілей (Г.О. Балл, Ж.П. Вірна, А.Г. Маслов, В.П. Москалець, В.А. Роменець, С.Л. Рубінштейн, Т.М. Титаренко, А.В. Фурман та ін.).

Однак залишаються невирішеними питання *емпіричного вивчення інтенційності* як здушевленої спрямованості свідомості людини на сприйняття й пізнання світу, що є наслідком упорядкування змоглядних образів зовнішнього світу у виявах потенційного, можливого (тобто мінливої, відкритої для змін і тому недосконалої матерії) та актуального, дійсного (зреалізованого, здійсненого, завершеного, досконалого). Інтенційність – це засаднича функція й атрибутивна ознака свідомості і формовияв інтелектуальних зусиль людини, сутність якої полягає в розумній організації сприйняття, осягнення, тлумачення і конструювання дійсності з подальшою мобілізацією особистісних ресурсних можливостей у широкому внутрішньому просторі вчинкової активності.

Мета статті: в контекстах психологічного теоретизування і філософського методологування реінтерпретація інтенційності у формовиявах трансцендентної здатності свідомості до саморефлексії й у низці емпіричних ознак усталеної інтегральної риси-якості особистості. **Завдання дослідження:** аналітично окреслити еволюцію змістового наповнення понять “інтенція” та “інтенційність”; висвітлити ті диспозиційні властивості особистості, які відображають її цільову спрямованість, життєві домагання і смисложиттєве зорієнтування; обґрунтувати емпіричний інструментарій вивчення свідомісних ознак-властивостей особистості, котрі актуалізують емпірику інтенційності, передусім її споглядальні психодуховні показники, маркери і форми оприявлення.

Еволюція понятійних умістовлень інтенції та інтенційності

Духовність і смислова заданість буття у філософсько-психологічних пошуках описується різноманітними інтелектуальними традиціями: світ ідей Платона, логос Аристотеля, субстанція Фалеса і Б. Спінози, архетипи Філона і К.Г. Юнга, праобраз світу А. Августина,

монади Піфагора і Діогена Лаертського, Дж. Бруно і Г.В. Ляйбніца, “річ у собі” І. Канта, світовий (абсолютний) дух Г.В.Ф. Гегеля. Всі ці надбання – це спроби рефлексивно витлумачити універсальні начала світоустрою, які об’єднані наскрізним задумом самого Творця. Центральним поняттям, що консолідує всі ці науково-світоглядні пошуки, особливо починаючи від праць Е. Гусерля, є *інтенційність* як космологічний упорядник (наскрізна свідомісна субстанція-властивість) усього суцього, єдиний закон організації буття.

Розвиваючи вчення Аристотеля про форму та матерію, Т. Аквінський вважав першоосновою світового порядку *інтенцію* (намір, задум) – здушевлену спрямованість свідомої живої субстанції на сприйняття й пізнання світу. Мислитель розрізняв два вияви інтенцій: 1) *понятійні уявлення*, що сформовані розумом на основі осягнення реальності; 2) *дефініції* – ті утворення, що сформульовані з допомогою мисленневих аналітико-синтетичних операцій, об’єктом яких є розум, логічний закон чи сама думка. Воднораз А. Августин висловив ідею про головну роль *волі як “інтенції душі”* у складній природі свідомості, чим ідейно започаткував волюнтаристський та інтроспективний напрями наукового пізнання внутрішнього світу людини [24].

Інтенція у вимірах людського ества – це намір, задум, прагнення, цільова настанова, наскрізна ідея, спрямованість думки чи свідомості, або ж така собі ідеально сконструйована свідомою здатністю план-карта дій і вчинків особистості. Причому це не просто спонука чи неусвідомлений потяг, а наскрізний замисел або ж з-мисл подальших життєвих звершень особи. Інтенція опосередковується духовними, ідеальними чи матеріальними, об’єктивними чинниками, особистою чи загальноприйнятою, індивідуальною або психосоціальною причинами, але завжди організується рамковими умовами одиничних або сукупних спонук чи мотивів суб’єкта. Натомість *інтенційність* постає стійкою характеристикою людини, що першочергово пов’язана із зосередженістю думки, її центрацією на об’єкті (предметі) пошукового інтересу, глибоким розумінням особистої націленості і сутнісним осмисленням власних життєвих домагань.

Спрямування людських помислів керується не лише раціонально-прагматичним позиціонуванням власного Я стосовно світу, а й спричинюється суспільно-моральними наративами довколишнього загалу, що в тандемі станов-

лять горизонти (за М. Гайдеггером) людського екзистенціювання. Саме інтенційність як наскрізна якість свідомості, за свідченнями Е. Гусерля, розпросторюється за межі монадного Я, виявляється у його самісній своєрідності і віддзеркалюється у внутрішньому світі особистості, породжуючи онтичний смисл, буттєвий змислопотік через індивідуальнісний “ландшафт” цього світу. Присутність позасуб’єктивних смислів у полі свідомості людини є передумовою осягнення і змістовного розуміння сенсу як персоніфікованого відношення до дійсності, який організується, формовивляється і реалізується через вчування [6].

В науковий обіг *поняття інтенційності*, як відомо, ввів Ф. Brentano, відокремлюючи його як сутнісний критерій (показник) розрізнення ментальних і фізичних феноменів [3]. Будь-який психічний акт скеровується певним спрямуванням свідомості й самоорганізаційно постає модусом бажаності, селективності, аспектуальності, зацікавленості суб’єкта у розгляді конкретного об’єкта (речі, процесу, події) дійсності. Тож спрямованість будь-якого пошукування як онтофеноменального акту споглядання-розпізнання-відображення опосередковується інтенційністю свідомісних здатностей особи як психодуховним складником і внутрішнім рушієм пізнання і перетворення нею світу й урешті-решт самої себе.

Е. Гусерль вважав інтенцію не лише відчуттям-переживанням, наділеним змістом і/або спрямованим на сприйняття дійсності, а й уявленням (аналогом) свідомості. На його переконання, інтенційність – це наскрізна, себто атрибутивна, риса-якість свідомості загалом, яка в акті свого безпосереднього вчування, уможливує відшукання особистістю сенсу. Інтенційна сутність людського ества виявляється в *феноменологічній редукції*, коли задум (замисел, з-мисл) прямує від зосередженості на об’єктах навколишнього світу до концентрації уваги (через канал рефлексії) на суб’єктивному досвіді, тобто на самих переживаннях різних станів потоку свідомості (психічних актах, умовах функціонування свідомісної здатності чи саморефлексії). Інтенційність розглядається філософом як атрибутивна духовна сила, котра координує і синтезує найрізноманітніші акти усвідомлення, що перебувають у засновках конституювання онтичних смислів [6].

Р. Мей аналізує інтенційність і волю до тотальної самості у формах самоактуалізації, самоздійснення, самотворення. Тому інтенцій-

ність розуміється ним не як тотожність окремих інтенцій-намірів, а як окремий свідомісний вимір, що перебуває у їх основі, окремісний простір суб’єктивності, що пронизує й уміщує в себе як свідомість, так і несвідоме, як мимовільне пізнання, так і довільне спонтанне творення. Саме вона є особистим підґрунтям зважених і зрілих учинків, що постають живильною силою, системою чітко усвідомлюваних сенсів і смислів [26]. Французький філософ М. Мерло-Понті поділяв думки Р. Мей і стверджував, що інтенційність – це не тільки сутнісна риса свідомості особистості, а й усталена атрибутивна характеристика людського ставлення до світу в цілому [17].

Слідом за феноменологами та екзистенціалістами В. Франкл використовує поняття *інтенційної дуги* як рефлексивного акту деперсоналізації особистості й об’єктивації її відносин зі світом (зовнішнім і внутрішнім). Так, при надмірному мозковому напруженні, ця “дуга” натягується, внаслідок чого у людини настає перезбудження (гіпертонус), що супроводжується неадекватними стеничними реакціями; надалі вона може “розірватись”, що сформує симптомокомплекс маячення, або ж виснаження (вигорання); при низьких показниках мисленнєвої активності (за слабкої інтенційності) навпаки породжується гіпотонія свідомості, яка супроводжується кататонічними (млявими) формами поведінки і діяльності [14]. Тож важливо гармонізувати (увагомити) вияви інтенційності для створення оптимальних умов людського життєздійснення. Цю зважену (збалансовану) психодуховну енергію замислу можна порівняти з натягнутою тягивою, що є ефективним інструментарієм “запуску стріли думки в ціль” істинного покликання особистості як співучасника буття [25].

Філософська думка категорійні вияви інтенційності розпросторює на поняття *наскрізного мотиву вчинення* як цілком усвідомленого, осмисленого діяння з чітким визначенням його цільового призначення, мети-місії, змістонаповнення і сенсовибору. Тож інтенційність є сутнісною, універсальною характеристикою свідомості, яка організує й оптимізує взаємини зі світом свого носія – конкретної особистості як творця свого повсякдення [19]. Як властивість свідомості бути спрямованою на деякий об’єкт інтенційність постає стратегічною *стрижневою рисою-якістю особистості*, що й визначає її *головне смисложиттєве зорієнтування*.

Інтенційність як усталена диспозиційна властивість особистості

Інтенційність постає узвичаєним диспозиційним атрибутом особистості, котрий виявляється у стійкій схильності до таких переживань, думок, дій і вчинків, що відображають цільову спрямованість, життєві домагання та визначають її смисложиттєве зорієнтування. Вона виконує функцію об'єктивації "свідомості" (М.К. Мамардашвілі [9]), коли интенційована свідомою здатністю особистість керується у своїй пізнавальній діяльності та вчинках системою сенсів і смислів як засадничою віхою осягнення дійсності і власних взаємин зі світом. Перш ніж розглядати интенційність у просторі взаємопов'язаних із нею рис-якостей особистості, визначимо її структурно-функціональні складові та детально зупинимося на їх експлікації і психологічному описі [13; 17].

Рефлексивний аналіз літературних джерел [5; 7; 8; 18; 29] показав, що интенційність характеризується (утримує складники): 1) загальною установкою на цільову спрямованість особистості в реалізації намірів, задумів, прагнень, життєвих домагань (*установчий компонент – Уст*); 2) системою усвідомлених думок, міркувань, суджень, що визначають цільові настанови людини та її призначення загалом (*когнітивний компонент – Ког*); 3) специфічними емоційними переживаннями, що відображають відносини особистості з зовнішнім довкіллям і внутрішнім світом та мотивами вчинення смисложиттєвого зорієнтування (*емоційно-мотиваційний компонент – ЕМ*); 4) формами дій, поведінки, діяльності, вчинків, що націлені на реалізацію особою своїх планів, помислів, поривань і рішень (*поведінковий, конативний або вчинковий компонент – Пов*).

Для детального вивчення сутнісних характеристик смисложиттєвої сфери особистості у контексті врахування її свідомісної спрямованості (інтенційності) в дослідженні використано модифікований *метод розміщення себе на шкалі*. Дана процедура є варіацією методики Т.В. Дембо та С.Я. Рубінштейн [4] і призначена для *вивчення самооцінки*. Простота підходу дозволяє застосовувати її як вельми достовірний інструмент для розпізнавання характеристик интенційності (в авторській модифікації). Пропонований варіант методики діагностує чотири показники (шкали) интенційності: шкала I – установчий компонент

(Уст); шкала II – когнітивний складник (Ког); шкала III – емоційно-мотиваційний компонент (ЕМ), шкала IV – поведінковий або конативний складник (Пов). Значення загального вияву интенційності відповідає середньоарифметичним даним чотирьох вихідних показників интенційності. Стимульний матеріал методики містить: а) адаптовану інструкцію, б) предмет оцінювання – описи кожної шкали для самооцінки та в) бланк, на якому зображено відрізки прямих, кожен з яких являє собою вертикальну лінію довжиною десять сантиметрів із позначеними полюсами (максимальним і мінімальним) складників интенційності як усталеної свідомісної характеристики особистості.

Першочерговим завданням емпіричного пошукування було всебічне вивчення цілісного смисложиттєвого патерну особистості, який розкривається психологу-досліднику в картинних упредметненнях життєвого шляху останньої. Картина життя в даному разі постає продуктом пізнання (знанням), а смисложиттєве зорієнтування організується як наслідок осмислення (рефлексивної оцінки) особою власного буттєвого призначення. Головними вимогами до стимульного матеріалу тут є чіткість, простота і зрозумілість для респондентів.

Шкала I – *установчий* компонент (Уст) засвідчує наявність у свідомості особистості сталих програм і форм сприймання та взаємодії зі світом, схильність до формування позитивних ціннісно-смилових орієнтирів, наявність таких ідей, інтересів, переконань, котрі сприяють зваженому обранню найпотрібніших для людини повсякденних пріоритетів діяльності, бажанні відстоювати власну життєву позицію. Індивідуальна психологія засвідчує, що людській свідомості притаманна *функція установки*, котра програмує сенс і стиль життя особи, закладає загальну модель аперцепції подій повсякдення і переоцінки власного ментального досвіду. Даний рівень интенційності характеризується долученням особистості до традиційних цінностей і норм суспільства, організується персональними життєвими приписами і принципами, враховуючи досвід минулого, запити сьогодення, цілі майбуття, та постає мірилом її соціокультурної обізнаності.

Шкала II – *когнітивний* складник (Ког) визначає центрацію думки особистості на певний об'єкт дійсності, формує її цільові запити, утримує знання про світ та особливості взаємодії з ним, встановлює принципи і закономірності своєї життєактивності. Даний компонент слугує вільному вибору особою персонального

буденного шляху, розумінню свого буттєвого призначення, самісної причетності до універсуму.

Шкала III – *емоційно-мотиваційний* компонент (ЕМ) інтенційності віддзеркалює відношення особи до зовнішнього довкілля і внутрішнього світу, оцінку власних емоційних станів, життєвих спонук та мотивів учинення, котрі переживаються нею відповідно до часопростору свого самоздійснення у вимірах смисложиттєвого зорієнтування. Розуміння персональних афективних станів, відчуття загальної задоволеності чи незадоволеності життям впливають на ідейність нових зрушень, формують еталонні уявлення про значуще і невагоме, бажане і належне. Для продукування нових інтенцій особистість потребує постійного “зворотного зв’язку” як суб’єктивного переживання продуктивності самоздійснення, персонального задоволення самореалізацією, адже осягнення буттєвого покликання визначається як перспективними цілями, планами, програмами, так і ретроспективно оціненими (на почуттєвому рівні) досягненнями.

Нарешті, шкала IV – *поведінковий, конативний* або *вчинковий* компонент (Пов) характеризується реальними (дійсно скоєними людиною) або потенційними (ті, які вона готова здійснити) діями, котрі спрямовані на прояви цільової активності у ситуації, що потребує смисложиттєвого зорієнтування. Даний складник організується цілісною програмою життєдіяльності і вчинення, містить подієве узмістовлення суб’єктивної картини життєвого шляху особи з подальшою рефлексією скоєного. На рівні реалізації і наступного розумінневого осягнення власних життєвих запитів (інтенцій) систематизуються значущі для особистості події, факти, явища дійсності, осмислюються індивідуальні запити і домагання, усвідомлюються суб’єктивні пріоритети, формується своєрідно вособистісна ієрархія цінностей.

Обґрунтування вибору методик дослідження властивостей особистості, що супроводжують прояви інтенційності

З рефлексивних позицій психологічної науки пошук співвідношення показників інтенційності з рисами особистості, які супроводжують її індивідуальні прояви та реалізуються у повномірному вчинку самотворення найкраще здійснювати з допомогою *психодіагностичних методик*, що спроможні сутнісно пояснити пріоритетність буттєвих домагань

прагнень респондентів. Тоді очевидно, що отримані дані спроможні прояснити організацію внутрішнього світу особистості, змістовно охарактеризувати модуси її психодуховної активності, витлумачити особливості сприйняття нею явищ навколишнього світу та передбачити її подальші дії і вчинкові способи взаємин з оточенням.

Методика “*Шкала психологічного благополуччя*” (Scales of Psychological Well-being) розроблена К. Ріфф [27; 28], яка розглядала *психологічне благополуччя* як базовий суб’єктивний конструкт, що відображає сприймання й оцінку людиною власного функціонування з позицій можливості повномірної реалізації свого кращого природного потенціалу. Науковиця виокремила основні елементи даного явища, котрим притаманний своєрідний ступінь вияву, що й визначає унікальність пережиття блага кожною конкретною людиною. У дослідженні була використана методика К. Ріфф в адаптації П.П. Фесенко, Т.Д. Шевеленкової [23; 28], за допомогою якої можна діагностувати такі показники: позитивні стосунки (ПС), автономію (Ав), керівництво (управління) середовищем (КС), особистісне зростання (ОЗ), цілі в житті (ЦЖ), самоприйняття (Спр), баланс афекту (БАф), осмисленість життя (ОЖ), людину як відкриту систему (ЛВС) та визначати загальний індекс психологічного благополуччя (ІПБ).

Питання рефлексії життєвого простору самозреалізування пов’язані з людською ідентифікацією і розвитком власного Я як унікальної одиниці дійсності, котра володіє самосвідомістю. Загалом поняття “ставлення” є одним з основоположних у поясненні віхових рис-якостей (характеристик) особистості. Воно утверджується на перетині когнітивної (оцінкові судження), мотиваційної (спонуки, заохочення) та емоційної (почуття, переживання) сфер і постає невід’ємним складником свідомості і засновком регуляції діяльності [22]. Ставлення людини до самої себе укорінюється в її характері, кристалізується у цінностях соціальної взаємодії та цільових домаганнях, тим самим визначає горизонти й воднораз межі людського саморозвитку і самовдосконалення.

“*Тест-опитувальник компонентів асертивності (ТОКАС 1)*” (автори О.П. Саннікова, О.І. Санніков, Н.М. Подоляк) дозволяє визначати психологічні особливості людини, що виявляються в міжособистісному спілкуванні [2]. Підставою для вибору цієї методики слугував аналіз літератури, у якій інтенцій-

ність виявляється у самостійності особи при ухваленні рішень, упевненості у собі і власних силах, здатності конструктивно реагувати на критику й умінні відстоювати свою позицію. Серед основних характеристик асертивності виокремлюються такі: майстерність людини впевнено та з гідністю обстоювати свої права, не порушуючи при цьому повноважень інших; уміння налагоджувати ефективну взаємодію з довкіллям, відкрито висловлювати свої почуття, бажання, думки; спроможність протистояти зовнішнім впливам і домагатися своїх цілей у значущій ситуації життєздійснення. Методика діагностує п'ять якісних показників (шкал) асертивності: шкала I – афективний компонент (AcE), шкала II – когнітивний складник (AcK), шкала III – конативний або поведінковий (AcP), шкала IV – контроль-регулятивний компонент (AcKP) і визначає загальний рівень розвитку асертивності (AcZar).

“Самоактуалізаційний тест (САМОАЛ)” (в адаптації А.Ф. Лазукіна і Н.Ф. Каліної [15]) створений на основі “Самоактуалізаційного тесту” (Personal Orientation Inventory – POI) послідовника А.Г. Маслоу – Е. Шострома. Методика діагностує показники самоактуалізації: прагнення до самодостатності, орієнтації у часі, цінності, погляди на природу людини, потреби у пізнанні, креативність (творчі спрямування), автономність, спонтанність, саморозуміння, автосимпатію, контактність, гнучкість у спілкуванні. Специфіка самоактуалізації як досліджуваного феномену, характер самого тесту і зокрема семантична складність його основних суджень вимагають серйозного психологічного осмислення як респондентом, так і дослідником, який обробляє та інтерпретує отримані результати.

Поняття самоактуалізації синтетичне, тому що змістовно відображає всебічний і безупинний розвиток природного, творчого потенціалу людини, максимальну реалізацію всіх її можливостей, адекватне сприйняття соціального довкілля, навколишнього світу і свого місця в ньому, багатство емоційної сфери і чуттєвого життя, високий рівень психічного здоров'я, моральності і культури стосунків з іншими [16]. Тож актуалізація особистості – це реалізація програми самовдосконалення, що базується на адекватних, далекоглядних перспективах (планах-задумах, прогнозах) людської діяльності, осягненні особою своїх смисловитих і ціннісних орієнтацій, відповідальності за скоєні вчинки і жазі власного духовного збагачення. Самоактуалізація – це

процес максимального самовираження людини у світі, а сутнісною характеристикою цього психодуховного дійства, індикатором можливої реалізації особистістю своїх ресурсних задатків, здібностей та обдарувань постає інтенційність як основоположний чинник спрямованості її свідомості до обріїв повного самоздійснення.

Співвідношення інтенційності з набором особистісних рис-якостей за результатами емпіричних пошукувань

Загальна картина інтенційності за результатами модифікованої методики розміщення себе на шкалі відзначається взаємодією усіх її компонентів, що вказує на постійну динаміку (видозміни і трансформації) реалізації особистістю програми свого життєвого покликання. Процес формування смислових настанов в опитаних здійснюється з урахуванням їх ситуаційної значущості, коли актуальні мотиви і прагнення особистості утворюють єдину систему повномірного розкриття свого вродженого потенціалу, через що вона спроможна швидко долати перешкоди на шляху до власного повсякденного самотворення. Для більшості респондентів характерний значний рівень усвідомлення життєвих пріоритетів самовдосконалення, притаманна висока особистісна активність, інтенсивна аналітична (розумова) робота, мисленнєво-рефлексивна гнучкість у сприйнятті себе і довкілля. Стратегії самореалізації тут базуються на зваженій життєвій позиції і вдалій (об'єктивованій) диференціації самоставлення, оцінці соціокультурного спадку, ментальних засновків, персональних здобутків і вособистіснених пріоритетів на шляху до пізнання світу-буття. Рефлексивна позиція особистості стосовно власної інтенційності виявляється у таких категоріях, як розуміння, осягнення, осмислення, що споглядається в інтеркореляційних зв'язках показників інтенційності (**табл. 1**).

Аналіз цифрових даних таблиці засвідчує існування досить тісних зв'язків між усіма показниками інтенційності. Ці результати, з одного боку, підтверджують цілісність досліджуваного феномену, а з іншого – демонструють відсутність чітких розмежувань між структурними складовими вказаного психологічного конструкту. Вочевидь у подальшому слід задіяти більш досконалі інструментарій для діагностики і диференціації особливостей прояву інтенційності як засади-індикатора

Матриця інтеркореляцій показників інтенційності ($n = 174$)

Показники інтенційності	Показники інтенційності			
	Уст	ЕМ	Ког	Пов
ЕМ	376**			
Ког	315**	588**		
Пов	280**	656**	461**	
Заг	548**	847**	693**	793**

Примітка. Тут і далі: 1) нулі і коми опущені; 2) позначення * – $\rho \leq 0,05$; ** – $\rho \leq 0,01$; 3) умовні позначення показників інтенційності: Уст – установчий компонент; ЕМ – емоційно-мотиваційний; Ког – когнітивний; Пов – поведінковий; Заг – загальний показник інтенційності.

смісловиттєвого зорієнтування особистості, проте, імовірно, на її загальну композитну оцінку цей факт не впливатиме.

Розглянемо детальніше взаємозв'язки інтенційності з показниками, унааявленими за методикою “Шкала психологічного благополуччя”. Термін “психологічне благополуччя” постає одним з центральних в екзистенційно-гуманістичній психології К. Ріффа і змістовно пов'язаний із суб'єктивним переживанням цілковитого осмислення особою власного життя, тобто із чітким розумінням нею задалегідь наміченого задуму (інтенції) стосовно вищої мети буття – блага. Описані основні інтегративні складові психологічного благополуччя вміщують увесь спектр різноманітних теорій і концепцій самоздійснення особистості: індивідуалізації, самості, повнофункціональності, самоактуалізації, еґо-інтеґрації, особистісної конґруентності тощо (К.Г. Юнг, А.Г. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт, Е. Еріксон). Аналіз літератури дає змогу співвіднести це поняття зі сферою афективних переживань, суб'єктивних станів людини, що слугують їй позитивному сприйняттю світу і самої себе та подальшому рефлексивному досягненню власної особистісної екзистенційності. Психологічне благополуччя – це передусім повнота самоздійснення особи в конкретних життєвих умовах, віднаходження симбіотичного зв'язку між запитом соціального довілля і розвитком своєї індивідуальності [17]. Тому таке благополуччя постає поєднувальною ланкою між емоційно-мотиваційною й іншими складниками інтенційності як інтегральної свідомісно-особистісної властивості, котра слугує смісловиттєвому спрямуванню людини до обривів індивідуального зростання, духовних звершень,

благісних відносин зі світом та суб'єктивно виражається у відчутті щастя, задоволенні власним життям і собою. Аналізована шкала покликана дослідити актуальне психологічне благоденство (нагальний стан усвідомлення власної життєвої втіхи) на відміну від благополуччя потенційного (перспективного), що плекається гуманістичною традицією психологічної науки та має більш умоглядний характер [27]. Пропонований методикою емпіричний зріз дозволяє визначити рівень безпосереднього осмислення саме насущного моменту людського життя, особистісної спрямованості на неодмінні цілі свого буттєвого призначення (*табл. 2*).

Якісний аналіз кількісних величин таблиці дає підстави стверджувати, що респонденти демонструють наявність доволі неординарних зв'язків. Так, установчий показник інтенційності (Уст) додатно виражений лише у співвідношенні з такими шкалами психологічного благополуччя, як автономія (Ав), людина як відкрита система (ЛВС) на рівні 0,5 % та зі шкалою осмисленості життя (ОЖ) на рівні 1 %. Неочікувані, цікаві й однакові за значущістю від'ємні зв'язки ($\rho \geq 0,01$) відзначені між показниками когнітивного (Ког) й емоційно-мотиваційного (ЕМ) компонентів інтенційності, з одного боку, та показниками за шкалами цілі життя (ЦЖ), самоприйняття (СПр), осмисленість життя (ОЖ) – з іншого. Ці результати потребують додаткових досліджень, тому що вказують на наявність протилежних тенденцій: на емоційному і когнітивному рівнях функціонування інтенційність супроводжується слабкими проявами осмисленості життя, невиразними домаганнями, незадоволеністю собою. Підсумкове значення інтен-

Таблиця 2

Значущі коефіцієнти кореляцій між показниками інтенційності та психологічного благополуччя (n = 164)

Показники психологічного благополуччя	Показники інтенційності				
	Уст	ЕМ	Ког	Пов	Заг
ПС				188*	243**
Ав	179*				191*
ОЗ	299**				178*
ЦЖ		-250**	-300**		-163*
СПр		-235**	-222**		
БАф			154*		
ОЖ		-237**	-181*		-181*
ЛВС	179*				

Примітка. Тут і далі показники психологічного благополуччя: ПС – позитивні стосунки, Ав – автономія, ОЗ – особистісне зростання, ЦЖ – цілі в житті, Спр – самоприйняття, БАф – баланс афекту, ОЖ – осмисленість життя, ЛВС – людина як відкрита система, ІнПБ – індекс психологічного благополуччя (інтегральна чи композитна оцінка).

ційності демонструє аналогічний (від’ємний) зв’язок із загальним осмисленням життя. Це може бути результатом низької планки прояву зазначених показників інтенційності саме у даної вибірки обстежуваних (164 особи), що супроводжується маркітністю (невдоволеністю, сумуванням), розчаруванням, браком адекватного самоприйняття, відсутністю життєвих перспектив і чіткого планомірного цілепокладання. Інші зв’язки мають додатний знак, що вказує на самостійність (автономію) опитаних, позитивізм у взаємодії з довкіллям і бажання духовного збагачення.

Результати, отримані за допомогою кількісного аналізу, виявили загальні для вказаної вибірки тенденції. Саме тому в орбіту дослідження задіяно метод *асів і профілів* (на рівні якісного аналізу), який дозволяє виділити зпоміж респондентів окремі групи осіб з явними перевагами у значеннях показників інтенційності, достеменно дослідити специфіку їх розуміння власного психологічного благополуччя та порівняти ці групи між собою. Розглянемо цю процедуру більш ретельно.

Вивчення індивідуально-психологічних проявів інтенційності нами здійснено з позицій диференційно-психологічного аналізу. Для

цього, по-перше, було згруповано обстежених за якісно-кількісним поєднанням показників інтенційності (за допомогою методу “асів” [13]), по-друге, досліджувалася специфіка проявів рис особистості, котрі притаманні представникам виділених (явних) типів інтенційності. Водночас при доборі представників груп з різною специфікою інтенційності, попередні “сірі” бали переводилися у процентилю. Таким чином розподіл значень наближався до нормативно прийняттого [1]. Це уможливило виокремлення груп осіб з високими (четвертий квартиль розподілу – від 75 до 100 процентилю) і низькими (перший квартиль розподілу – від 0 до 25 процентилю) значеннями кожного показника інтенційності.

Отже, аргументовані типи інтенційності – це якісно-кількісне поєднання її чотирьох показників, а саме когнітивного, емоційно-мотиваційного, поведінкового та загального значення. Нами проаналізовані “мономодальні” типи [13], з переважним домінуванням одного з показників інтенційності – когнітивного (n = 34), емоційно-мотиваційного (n = 39), поведінкового (конативного чи вчинкового) (n = 48) та загального (композитна оцінка: n = 43). У вибірці обстежених не вдалося виявити пред-

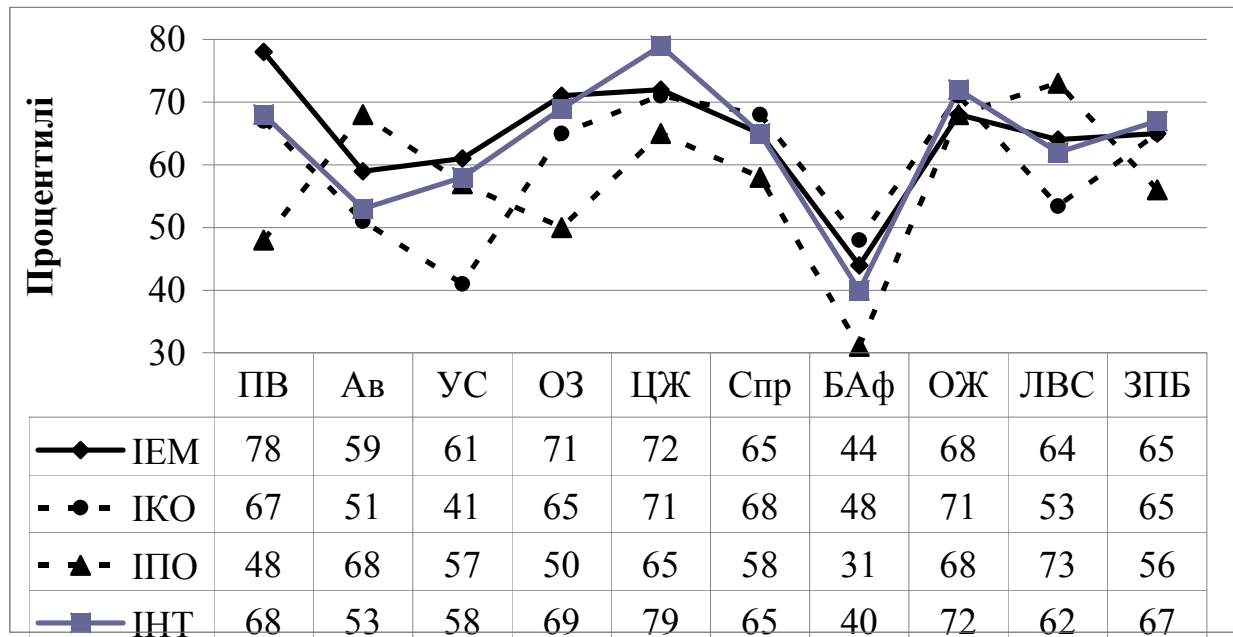

Рис. 1.

Профілі психологічного благополуччя груп осіб із різним типом інтенційності.

Примітка. Тут і далі за текстом позначення: ІЕМ — група “емоційно-мотиваційного” типу інтенційності, ІКО — “когнітивного”, ІПО — “поведінкового”, ІНТ — група “інтенційних” осіб.

ставників із “чистим” установчим типом (наявність високих значень цього показника на фоні низьких значень інших), що засвідчує тісний зв’язок установки як стану схильності суб’єкта до певної шаблонності поведінки в конкретній ситуації з іншими вагомими для особистості сферами її психічної та діяльнісної активності.

Загалом для мономодальних типів особистісної реалізації найбільш характерною є фіксація свідомості на одному з домінуючих психологічних конструктів, що організує певну модель поведінки і впливає на вибір особою чіткої позиції у ситуаційному плині життя. Так, когнітивний тип завжди керується у виборі форм сприймання і взаємодії з дійсністю сформованими на основі власного досвіду принципами, що продукує його безпечальнішу позицію стосовно реалій повсякдення; емоційно-мотиваційний переймається спонуками контекстного характеру (певного нужденного розряду – від прагматичних до духовних, але часто непоєднаних між собою); конативний утверджує себе у результативності діяльності та нерідко не зважає на задоволення від самого процесу практикування. Загальні показники інтенційності у зв’язку зі сформованим (установленим) розумінням свого благополуччя засвідчують можливість респондентів доладно

організувати свій життєвий простір у гармонії із собою і суспільним довкіллям.

Далі розглянемо профілі показників психологічного благополуччя представників груп із вказаними типами інтенційності (рис. 1). На осі абсцис (ОХ) містяться показники психологічного благополуччя, на осі ординат (ОУ) – їх числові значення, що подані у процентилях. Зона від 0 до 25 процентиля відповідає першому квартилю розподілу, що інтерпретується як вкрай низький рівень вираженості відповідного показника. Натомість зона від 75 до 100 відповідає четвертому квартилю розподілу, що засвідчує дуже високі значення показника. Середня лінія ряду проходить через позначку 50 на осі абсцис. Координати кожної точки на графіку є середньоарифметичним значенням конкретного показника, що отримали всі представники кожної групи. Аналіз та інтерпретація профілю відбувається з урахуванням відхилень значень показників від середньої лінії ряду [1]. Саме тому профілі аналізуються на основі попереднього рангування найбільш виразних показників за кожною складовою інтенційності і психологічного благополуччя з урахуванням їх відхилення від зазначеної середньої лінії ряду. Зауважимо, що інтерпретація профілів тут і далі здійснювалася з опорою на теоретико-

прикладні напрацювання кожної методики, яка створена розробником тесту в межах авторського розуміння змісту конкретного досліджуваного показника феноменального поля інтенційності.

Констатуємо, що майже всі отримані нами профілі розташовані переважно у просторі додатного полюсу значень, що засвідчує наявність загального психологічного благополуччя в осіб, які підпадають під типологію “інтенційних”, крім показника БАФ-. Розташування значень цього показника у просторі від’ємного полюса вказує на впевненість респондентів у собі і власних силах, позитивну самооцінку, цілковите прийняття свого Я з усіма недоліками і перевагами, схвальне ставлення до всіх сторін-проявів власної особистості, особливо здатності налагоджувати та підтримувати довірливі стосунки з навколишніми. Загалом респонденти високої думки про власні можливості і свій рівень компетентності в керуванні повсякденними справами, мають усталені почуття самоповаги і самодостатності.

Представники *когнітивного типу* інтенційності характеризуються як цілеспрямовані особи (ЦЖ+), здатні відчувати і створювати умови й обставини, що можуть задовольнити особисті потреби; сьогодення та минуле сприймаються ними осмислено; мають переконання, що визначають їх цільові домагання і сенс життя, позитивно оцінюють повсякдення (ОЖ+); сприймають себе автентично (Спр+). Цей тип характеризується особистим курсом на незалежність, тверду волю, самоконтроль при низькій вагомості таких чеснот, як толерантність і чуйність, адже особи цього душевного складу зорієнтовані на цінності егоцентричного гатунку.

Представники групи *емоційно-мотиваційного типу* прагнуть до навчання, саморозвитку, переймаються реалізацією особистісного потенціалу (ОЗ+). Їм притаманна здатність до співпереживання, афіліація (жага до спілкування), гнучкість у взаємодії з довкіллям, уміння досягати компромісу в проблемних ситуаціях, хист до встановлення довірливих стосунків з іншими (ПВ+), наявність усталених життєвих намірів і цілей (ЦЖ+), безпосередність і природність переживань, цілісний, реалістичний погляд на життя. Даному типу також властива постійна аналітична робота над визначенням вагомості (сила мотиву) і привабливості (емоційна складова) виконуваної діяльності, котра має нагальну значущість у даний момент часу (АВ+). Саме

система суперечливих мотивів відображає внутрішній стан людського напруження (БАФ-, ОЖ+), постійної боротьби між актуальними і потенційно бажаними цільовими настановами. Проте всі ці різнопланові сили не завжди чітко усвідомлені чи осмислені, але щомиті спонукують особу до дії, обрамлюючи упредметненою потребою її вчинки. При цьому зв’язок між окремими силами і спонукками людини опосередкований складною системою внутрішньо узгоджених каузальних взаємодій, у результаті чого вона може на різних етапах свого життєздійснення по-різному реагувати на однакові впливи з боку довкілля.

Представники групи *поведінкового типу* інтенційності здатні до нестандартної поведінки та мислення, оцінюють себе, виходячи з власних уподобань (Ав+), незалежні, не бояться відстоювати свою думку (навіть якщо вона суперечить переконанням більшості), впевнені у власних силах, високо характеризують свої можливості, доладно організують повсякденні справи (БАФ-). Крім того, вони мають цілісний, реалістичний погляд на життя, відкриті новому досвіду (ЛВС+), але схильні спочатку діяти аніж думати, в цілому задоволені власним життям (ОЗ+), володіють достатніми ресурсами, що можуть стати передумовою до особистісних трансформацій. Особи цього типу керуються в обранні смисложиттєвих горизонтів самоздійснення системою усталених операційних технік і методів, хоча на його перебіг впливає сукупність патернів як множини стереотипних (шаблонних) послідовних дій і поведінкових реакцій на тиск зовнішнього середовища (Ав+, ЦЖ+). Поведінка і діяльність постають зовнішнім виявом особистісної активності, тобто у зіставленні з об’єктивними вимогами дійсності (ЛВС+), нормами суспільної етики, моральними імперативами і соціокультурою загалом.

Профіль групи “інтенційних” осіб (Інт) узагальнює майже всі характеристики попередніх типів. Його представники ефективно реалізують власний природний потенціал у безпосередній взаємодії з дійсністю через: 1) адекватність і повноту уявлень про обраний стиль поведінки, ступінь усвідомлення, стійкість і чіткість цільових настанов (Ав+); 2) продуманість і, як наслідок, прогностичність результатів діяльності та їх узгодженість з життєвими намірами загалом (ЦЖ+); 3) глибоку вмотивованість як набір стійких спонук у досягненні конкретних життєвих цілей (ОЗ+); 4) долучення до нових форм активності при адекват-

Таблиця 3

Значущі коефіцієнти кореляцій між показниками інтенційності та асертивності ($n = 178$)

Показники		Інтенційність				
		Уст	ЕМ	Ког	Пов	Заг
Асертивність	АсЕ		223**			175*
	АсК		326**	207**	184*	273**
	АсП		186*			
	АсКР		158*		163*	
	АсЗаг	-171*	199*			

Примітка. Тут і в наступних таблицях за текстом умовні позначення показників (компонентів) асертивності: АсЕ – афективний, АсК – когнітивно-смісловий, АсП – конативний, АсКР – контрольно-регулятивний, АсЗаг – композитна оцінка асертивності.

ній оцінці швидкоплинних обставин повсякдення (ПС+); 5) рефлексивність як здатність об'єктивно оцінювати ситуацію й успішно вибудувати стратегію подолання перешкод на шляху до реалізації своїх цілей (ОЖ+); 6) гнучкість (лабільність) застосування способів і прийомів взаємодії із довкіллям (ЛВС+). Отож, аналізуючи вищезначене, висновуємо, що всі особи, котрі схильні до інтенційності, мають високий рівень психологічного благополуччя, великий інтерес до життя, що виявляється в орієнтації на особистісне зростання і саморозвиток, у позитивній самооцінці, цілеспрямованості, здатності приймати самостійні рішення і нести за них персональну відповідальність.

В авторській трактовці розробників методики ТОКАС (див. [2]) асертивність розглядається в контексті проблем життєдіяльності людини, її стратегічних орієнтирів та особистісних домагань. Структурні компоненти асертивності пов'язані з сукупністю психологічних властивостей особи, що визначають горизонти її поведінки і вчинків та виявляються у впевненості при прийнятті зважених рішень у критичних, мінливих умовах нагального повсякдення. Афективний компонент відповідає за прийняття думок інших, толерантність, емпатію, впевненість у собі, віру у власні сили; когнітивно-смісловий складник відзначається адекватною оцінкою дійсності, плідним подоланням проблемних ситуацій, гнучкістю мислення, усвідомленням ціннісних і смислових засновків людського життя; конативний компонент виявляється в незалежності, відповідальності, наполегливості, готовності до

ризиків та конструктивній принциповості в обстоюванні власної життєвої позиції; призначення контрольно-регулятивного складника центрується довкола рефлексивної оцінки наслідків своїх дій і постає, за словами А. Бандури, виявом персональної відповідальності за скоєне, помислене, заплановане та є важливим індикатором самоефективності.

У співвідношенні показників асертивності й інтенційності (за результатами емпіричних даних відповідних методик) кореляційні зв'язки вказують на те, що загальний рівень у відстоюванні власної позиції обернено пропорційний установкам і соціальним запитам (показники АсЗаг, Уст), але має пряму залежність з емоційно-мотиваційним компонентом, котрий, своєю чергою, позитивно корелює з усіма проявами (складниками) асертивності. З поведінковим компонентом інтенційності на рівні значущого взаємовпливу співвідносяться контрольно-регулятивний і когнітивно-смісловий складові асертивності, останній з яких також позитивно корелює з когнітивним і загальним виявом інтенційності (**табл. 3**).

Спираючись на опис показників асертивності, що надані в роботах авторів методики [2], охарактеризуємо кожену групу респондентів із певним типом інтенційності окремо, потім порівняємо їх між собою (**рис. 2**). Представники *когнітивного типу* характеризуються хорошою орієнтацією в соціальній ситуації та зважено об'єктивованим її розумінням, здатністю передбачати результати власної асертивної поведінки, вмінням орієнтуватися в очікуванні суспільного загалу, усвідомленням своїх потреб, адекватною оцінкою власних

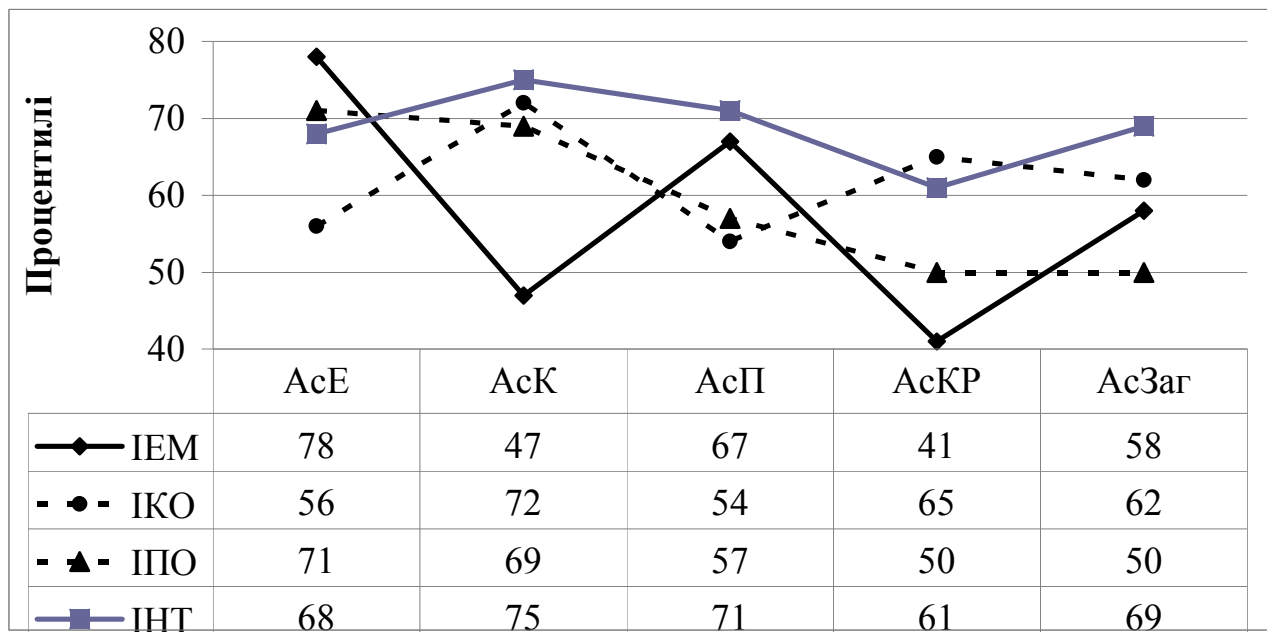

Рис. 2.

Профілі показників асертивності в групах осіб з різним типом інтенційності

Примітка. Тут і далі за текстом позначення показників асертивності: AcE — афективний компонент асертивності, AcK — когнітивно-смісловий, AcP — конативний компонент асертивності, AcKP — контроль-регулятивний, Ac3ag — композитна оцінка асертивності.

сил і можливостей при постановці мети і доборі влучних засобів для її досягнення (AcK+). Особи цього типу відзначаються відповідальністю за скоєні вчинки, наполегливістю у відстоюванні та захисті своїх прав, думок, переконань, навіть якщо це пов'язано з певними бар'єрами чи труднощами, вони здатні самостійно приймати рішення, не дослухаючись до апеляцій з боку інших (AcKP+).

Репрезентантам групи *емоційно-мотиваційного* типу інтенційності притаманна нервово-психічна стійкість (стресостійкість), спонтанність емоційних реакцій, відсутність тривоги, почуття впевненості (AcE+); готовність до дій, спрямованих на досягнення мети без пограння прав інших людей; здатність керувати своїм життям, психологічна готовність до дій, що потребують конструктивного підходу і негайної активності, а за потреби і прояв агресивності (AcK+). Цим особам також властивий принцип реверсії (мінливості, переключення або зворотності) між протилежними мотиваційними стилями, що організує специфічну панораму в осмисленні і поясненні власних виборів-уподобань. Констеляції (взаємне розташування і взаємодія різних емоцій і спонук) мотивів особистісного самовияву постають засновками стратегічної лінії їх життєдіяльності.

Це означає, що різноманітні ситуації, фактичні здобутки чи прогностичні сподівання формують вектор людських домагань, часто протилежної модальності чи розбіжного характеру: основоположна сутнісна якість людини полягає у її динамічності, що певною мірою робить її заручником внутрішніх протиріч чи колізій. Наслідком даних суперечливих процесів є унікальність людського Я як живої психодуховної енергії самотворення.

Представники групи *поведінкового* типу інтенційності виявляють самоприйняття та підтримують інших, причому навіть у не вигідних для себе ситуаціях, їм притаманне почуття міри, відсутність тривоги, спонтанність емоційних реакцій, невимушеність поведінки і позитивне ставлення до світу, впевненість у собі тощо (AcE+); вони добре орієнтуються в соціальній ситуації та адекватно її оцінюють; спроможні передбачати наслідки обраної моделі поведінки, здатні орієнтуватися в соціальних очікуваннях, усвідомлюють свої потреби та потяги (AcK+). Людина цього типу вбачає у самій процедурі здійснення діяльності найвищу насолоду і возвеличує її у ранг людського призначення, а її смисложиттєві орієнтації окреслюють горизонти особистісної екзистенції. В окремих випадках комунікації у безпосе-

Таблиця 4

Значущі коефіцієнти кореляцій між показниками інтенційності та самоактуалізації ($n = 178$)

Показники самоактуалізації	Показники інтенційності				
	Уст	ЕМ	Ког	Пов	Заг
Са1			211**		
Са2	216**		179*		212**
Са3		141*			210**
Са4	249**		262**		155*
Са5		196**		219**	145*
Са6			188**		
Са7	-154*	199**		145*	
Са8			197**		140*
Са9	151*	246**			
Са10	-149*			217**	198**
Са11				201**	

Примітка. Умовні позначення показників самоактуалізації: Са1 – орієнтація у часі, Са2 – цінності, Са3 – погляд на природу людини, Са4 – потреба в пізнанні, Са5 – прагнення до творчості (креативність), Са6 – автономність, Са7 – спонтанність, Са8 – саморозуміння, Са9 – автосимпатія, Са10 – контактність, Са11 – гнучкість у спілкуванні.

редньому часопросторі міжособової взаємодії активізують сенсоформи на основі кооперації з довкіллям, задаючи у такий спосіб ритміку подальших перетворень психодуховної сфери особистості у смислові конструкти соціокультури.

Профіль асертивності групи осіб, схильних до загальної інтенційності (Інт+), знаходиться вище середньої лінії ряду, що відповідає значенням третього та четвертого квартилів розподілу. Саме тому представникам даного загалу властиві всі характеристики асертивності, що зосереджені у додатних полюсах кожного її показника. Іntenційно насажені особи виявляють ознаки поведінки, що поєднує внутрішню силу та ввічливість у стосунках із суб'єктним довкіллям, вони опікуються глобальними цілями самовдосконалення, мотивацією духовного розвитку, ціннісними орієнтаціями гуманістичного гатунку, відзначаються здатністю до усвідомленої регуляції власної поведінки та стійких форм асертивної стратегії як у типових ситуаціях, так і в ситуаціях невизначеності. Ці особи ініціативні в соціальних контактах, схильні до самопрезентації, мають адекватне уявлення про прийняті у суспільстві способи реагування на критику та інші зовнішні подразники, здатні виробляти власні норми конструктивної (або

деструктивної) поведінки. Їм властиве відстоювання своїх прав, повага до думок і переконань інших та готовність брати на себе відповідальність за власну поведінку і вчинки.

Показники самодостатності постають категорійним мірилом автентичності особистості, її конгруентності і міри життєвого самореалізування. Тест-опитувальник САМОАЛ (адаптована А.Ф. Лазукиним і Н.Ф. Каліною методика САТ Е. Шострома) [15], ґрунтується на теорії самоактуалізації А.Г. Маслоу, концепціях психологічного сприйняття дійсності і свого буттєвого призначення суб'єктом життєдіяльності Ф. Перлза і Р. Мея, а також на ідеях повнофункціональності К. Роджерса та інших теоретиків екзистенційно-гуманістичного напрямку психології [10; 12; 26]. Кореляційні зв'язки між складовими інтенційності і самоактуалізації дозволяють утверджувати їх сутнісну спорідненість і спільну генезу (табл. 4).

Установчий компонент має додатні зв'язки з цінностями, потребами у пізнанні, автосимпатією та від'ємні зі спонтанністю і контактністю, що засвідчує усталеність оцінок дійсності та особистих суджень, але стриманість і консерватизм у налагодженні контактів на рівні диспозицій. Емоційно-мотиваційний складник

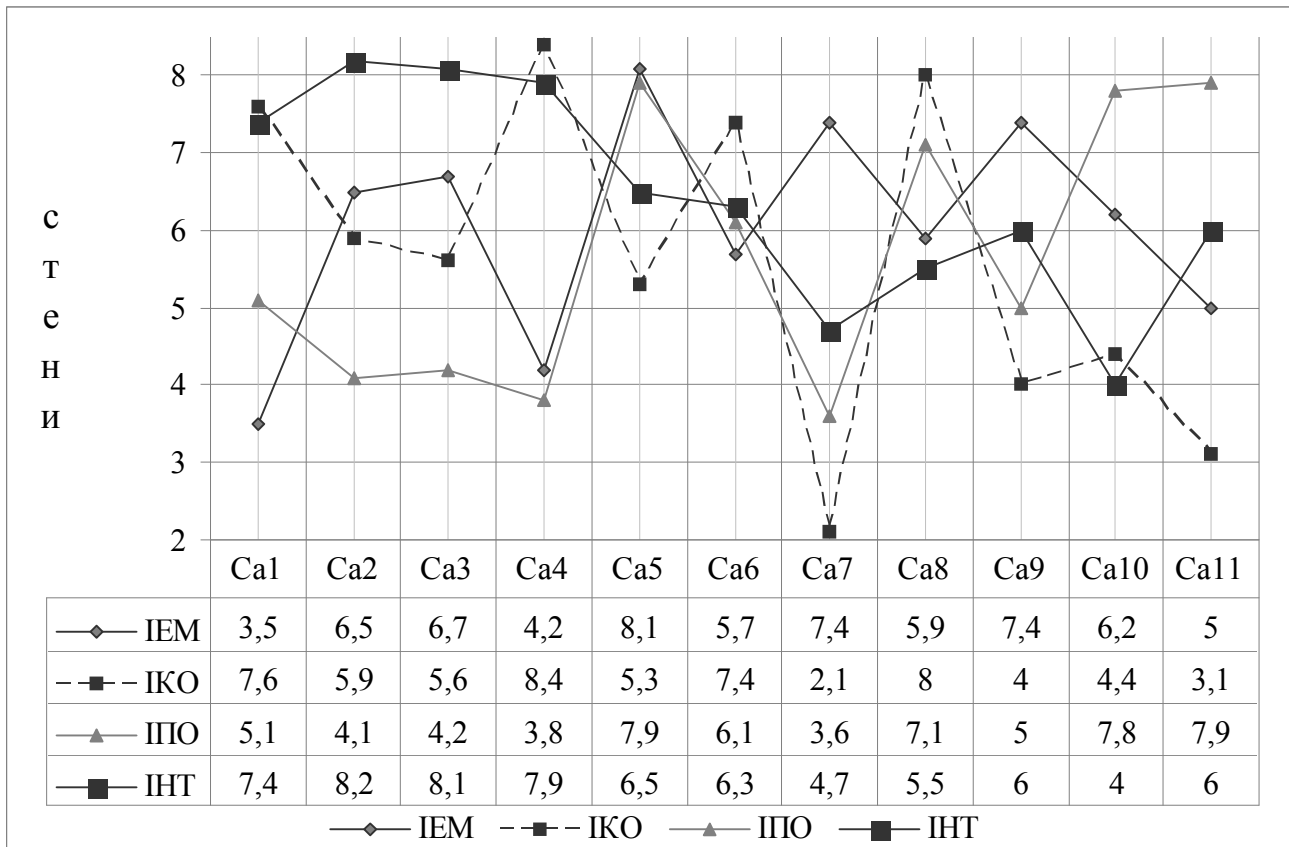

Рис. 3.

Профілі показників самоактуалізації у групах осіб з різним типом інтенційності

Примітка. Умовні скорочення показників самоактуалізації: Ca1 – орієнтація у часі, Ca2 – цінності, Ca3 – погляд на природу людини, Ca4 – потреба в пізнанні, Ca5 – прагнення до творчості (креативність), Ca6 – автономність, Ca7 – спонтанність, Ca8 – саморозуміння, Ca9 – автосимпатія, Ca10 – контактність, Ca11 – гнучкість у спілкуванні.

інтенційності взаємопов’язаний з поглядами на природу людини, креативністю, спонтанністю й автосимпатією, когнітивний позитивно корелює з орієнтацією у часі, вартостями, пізнавальними потребами, автономністю і саморозумінням, що цілком закономірно. Поведінковий компонент співвідноситься з показниками креативності, спонтанності, контактності і гнучкості у спілкуванні, а загальний вияв інтенційності має додатні зв’язки з шістьма з одинадцяти шкал самоактуалізації, що вказує на їхню взаємну детермінацію й інтеграцію.

Докладніше розглянемо профілі показників самоактуалізації у зв’язку з раніше виділеними типами інтенційності (рис. 3). На осі абсцис (OX) містяться показники самодостатності, на осі ординат (OY) – їх числові значення, що надані у стенах. Середня лінія ряду проходить через позначку 5,2 на осі абсцис. Координати кожної точки, зображеної на графіку, є се-

редньоарифметичним значенням відповідного показника, отриманого усіма представниками певної групи. Аналіз та інтерпретація профілю відбувається з урахуванням відхилень значень показників від середньої лінії ряду [1].

Майже всі профілі розташовані переважно у площині додатного полюсу значень, що свідчить про високий рівень прагнення респондентів до самоактуалізації, окрім поведінкового типу інтенційності, що має від’ємні значення за шістьма показниками самодостатності і як наслідок певну дезадаптованість у стосунках з довкіллям. Адже сприйняття природи людини як негативної, низький рівень усвідомлення цінностей суспільства, дискретність минулого, теперішнього і майбутнього, надмірна продуманість дій, а не спонтанний вияв власних спонук, вказують на проблемність взаємодій зі світом. Деякі негаразди у відносинах з оточенням притаманні когнітивному типу (чотири від’ємні показники само-

актуалізації), які виявляються в шаблонності комунікацій, сутужності у налагодженні близьких довірливих стосунків, упередженості в обранні стилів поведінки, низькій самооцінці, що деструктивно позначається на становленні особистості у вирі взаємин зі світом.

Когнітивний тип інтенційності характеризується високою зумовленістю поведінки від напруженої інтелектуальної роботи, консервативністю, критичним ставленням до традиційних укладів і принципів життя. Діяльність респондентів даного типу першочергово зорієнтована на пізнання як на базову умову існування та зумовлена пріоритетом звернення до таємниць і загадок світобудови. Основне завдання їх пізнавальної активності полягає не лише у витлумаченні, а й передбаченні, прогнозуванні й, особливо, у пошуках шляхів до керування власними психічними явищами, процесами, станами. Генерація нових ідей, кмітливості і допитливості допомагають представникам даного профілю поетапно (але не завжди оптимально) вибудовувати стратегію життєдіяльності, реалізуючи свої ресурсні можливості.

Емоційно-мотиваційний тип переважно орієнтується на потяги, потреби чи цінності, котрі дозволяють повномірно відчувати кожну подію життя. Стратегії самореалізації цих осіб базуються на чіткій рефлексії своїх афективних станів і загального продуманого ставлення до глобальних цілей самоздійснення. Процес мотивації особистості піддається як внутрішній, так і зовнішній детермінації, а кожен спонукальний стан як реакція на ситуаційну обов'язковість діяти певним чином виникає з основоположного бажання дотримуватися внутрішніх смислових настанов і співвідноситься із загальною програмою (стилем) взаємодій з дійсністю. Кожен мотив на правах внутрішнього контексту сприйняття ситуації впорядковує планомірність людських дій. Саме планова динаміка – уточнення нагальної значущості потреб і трансформація мотивів різного ґатунку, рангу, сили – постає істотною ознакою унікальності особистості, через яку реверсивна теорія мотивації Г. Гекхаузена витлумачує постання всіх життєвих домагань особистості [22]. Приймаючи (осмислюючи) різні рівні емоційно-мотиваційної складової власної активності, особистість вибудовує своє повсякдення, визначаючи міру і вагомість життєвих завдань, що й зорганізовує часопотік її конкретних буттєвих звершень.

У процесі діяльності людські домагання відформатовуються відповідно до реальних

вимог життя, а справи і вчинки визначають сутнісні характеристики особистості. Однак при наявності невиразних життєвих запитів особа здатна виконувати лише механічні дії, переймаючись кінцевим продуктом як результатом певних операцій, не отримуючи при цьому насолоду від самої роботи. Так, при описі *поведінкового* типу інтенційності доречно згадати афоризм Ф. Енгельса про працю, яка з мавпи зробила людину, але орієнтація лише на вмиле оперування певними предметами (мисленнєве в тому числі) обмежує можливості повномасштабної реалізації людського потенціалу. Даний особистісний профіль характеризується низкою неоднозначних особливостей: за наявності у свідомості задумів нижчого ґатунку (інстинктивні потяги, споживацькі потреби, примітивні бажання) людина керується ідеалами прагматизму, а при надмірній вираженості “високих” життєвих домагань схильна до нівелювання повноцінної взаємодії зі світом, існує у власноруч створеному мікрокосмі без урахування об'єктивних запитів навколишньої (зокрема суспільної) дійсності.

Респондентам із *загальною* (комполитною) інтенційністю властива опора на загальнолюдські цінності, незалежність суджень, нонконформізм, орієнтація на власні принципи віднаходження смислових пріоритетів, високий рівень комунікабельності при налагодженні взаємин з довкіллям тощо. Даному типу притаманний високий рівень розуміннево-смислового осягнення своєї буттєвості, що спонукає опитаних до повномірної екзистенції з урахуванням універсальних (усезагальних) законів-принципів реалізації свого людського покликання. На вчинковому рівні особистість цього типу занурюється у світ перш за все як діяч, співучасник і творець життя, через життєдіяльність розкривається багатство її потенційних можливостей: глибини роздумів, мрій і переживань, вияву здібностей та обдарувань, характерологічних і вольових рис-якостей.

У результаті емпіричних пошукувань висновуємо, що інтенція виявляється в ноезі як прожиття і самої свідомості, поза всілякої причетності до предметного формовияву буття. Воднораз інтенційність співвідноситься з ноемою як змістовленою здатністю особистості мислєдіяльно долучатися до світу, тобто є тією атрибутивною психічною властивістю, що організує її буденне вчинення. З огляду на наукові здобутки академіка В.А. Роменця, інтенція постає засновком усвідомлення значущості

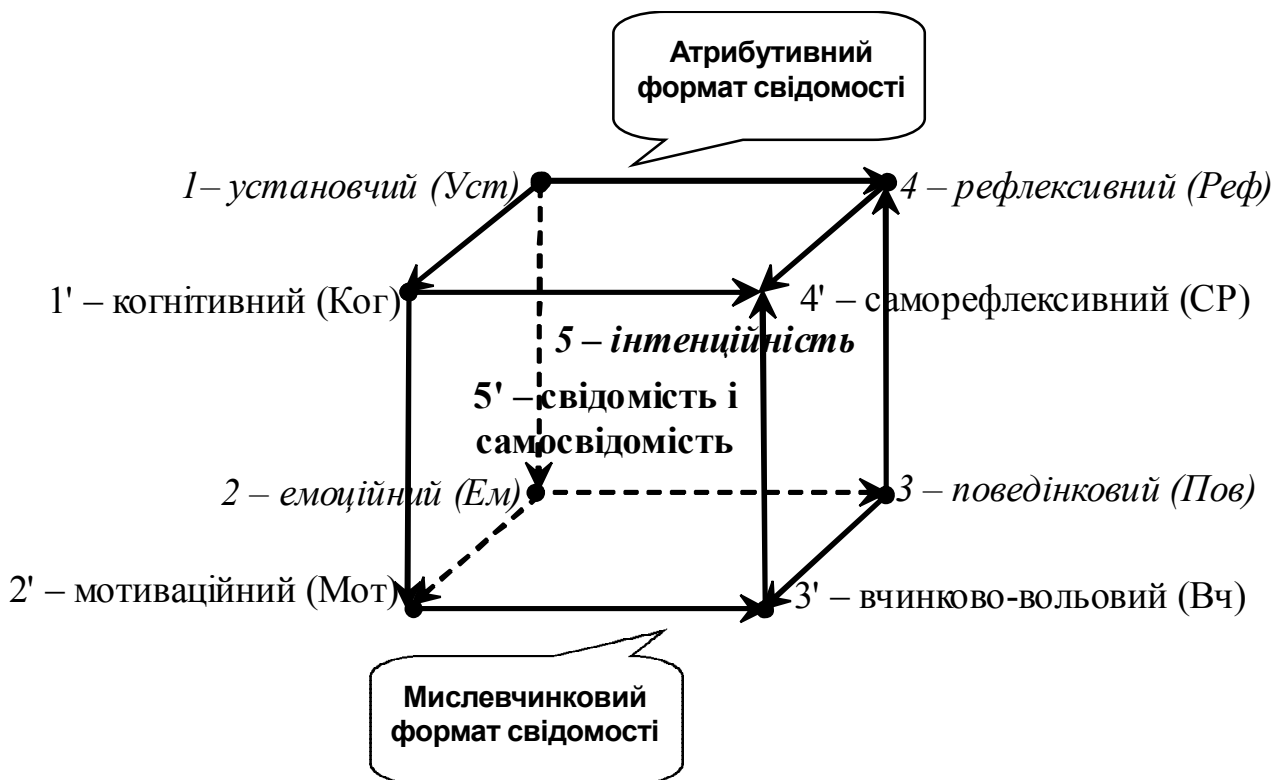

Рис. 4. Структурні компоненти особистісної детермінації інтенційності як атрибутивної ознаки свідомості і самосвідомості та внутрішньовчинкового чинника відповідального смисложиттєвого зорієнтування людини

(ситуація-мотивація) обраних способів життєдіяльності, а інтенційність становить основний нерв переходу особи до діяння й далі до післядіяння, співвідноситься із зростаючою рефлексивною позицією стосовно скоєного, адже саме глибоке осмислення нею наслідків своїх учинень спроможне пояснити складно-організовану сув'язь цільових життєвих домагань людини без редукції їх змістонаповнення. Тут учинок постає медіатором особистісної психіки та її об'єктивним корелятом стосовно світу. Тож інтенційність як атрибутивна властивість свідомості та сутнісна ознака особистості найбільш розлого описується й конструюється *циклічно-вчинковим підходом* до постання людини як осередку повноцінної присутності духовності в її внутрішньому світі (рис. 4). Іншими словами, мовиться про органічне взаємодоповнення двох четвертинних груп діалектично пов'язаних структурних компонентів особистісного спричинення-детермінування інтенційності, що організовані у вигляді наборів атрибутивних і мислевчинкових форматів самобутнього життя свідо-

мості. Саме циклічно завершене учинення як онтофеноменологічне підгрунтя життєвої активності особистості організує плідність і перспективність осмислення нею засновків власного життя та визначає горизонти можливої повномірної самореалізації в екзистенційному просторі її буття.

Феномен (ноеза) інтенції постає основною, цілісною і достовірною одиничною величиною того, що можна виокремити у людській свідомості. Ноуменальна (ноемна) ж інтенційність здобувається послідовно, у результаті чіткої роботи мислення та потребує планомірних, зважених кроків особистісної самоорганізації. Феномени слугують об'єктами пізнання як безпосередньо надані свідомості змістовлення інтенційного акту, а ноумени постають одиницями-функціоналами персоналістичного бачення світу. Двоїстий характер функціонування інтенції-інтенційності першочергово виявляється в тому, що перше – це часопотік думок, який актуалізує чуттєві складники оприявного світу й особистісного засвіту, а друге виявляється у процедурі мисле-

охоплення свідомістю сутності предмета чи поняття, що містить залежно від ситуаційно унагальненої значущості, різні досвідні, ідеальні та смислові утворення.

Активна позиція дослідника, його персональне бажання долучитися до субстанційного (ідеального, ноуменального) простору мислення породжує програму конструювання власного осмисленого життя і свідомісного вчинення. А рівноважне поєднання усіх складників інтенційності як здатності свідомості людини долучатися до буття на правах його співучасника і співтворця та як усталеної риси якості особистості, що сутнісно виявляється в рефлексуванні світу і себе в ньому, уможливорює оптимізацію її взаємодій з дійсністю і реалізацію свого сутнісного земного призначення чи буттєвої місії.

ВИСНОВКИ

1. Стрижневою властивістю й індикатором осмислення життя людиною постає *інтенційність як сутнісна риса-якість свідомості й усталена особистісна характеристика*, котра координує і синтезує різноманітні психічні акти, слугує план-картою в обранні людиною стратегічних віх свого самоздійснення. Вона постає стійкою інтегральною характеристикою людського розуму, що пов'язана з глибоким розумінням і рефлексією особистих поривань, з екзистенційним осягненням власних життєвих домагань. Інтенційність розглядається як психологічний конструкт й узвичаєна психічна властивість особистості, котра виявляється у стійкій схильності до таких переживань, думок, поглядів і переконань, які визначають її смисложиттєве зорієнтування і буттєвий горизонт присутності у світі загалом.

2. Для пошуку співвідношення показників інтенційності у складі установчого, когнітивного, емоційно-мотиваційного і конативного складників-компонентів (за результатами модифікованої методики Т.В. Дембо та С.Я. Рубінштейн) з рисами особистості, що супроводжують її індивідуальні прояви та реалізуються у повномірному вчинку самотворення, обрано психодіагностичні методики вивчення благополуччя, асертивності та самоактуалізації, що спроможні сутнісно пояснити пріоритетність тих чи інших буттєвих домагань-прагнень респондентів. Отримані дані дозволяють окреслити та зрозуміти специфіку внутрішнього світу особистості, якісно охарактеризувати атрибути її психодуховної активності, пояс-

нити особливості сприйняття нею явищ навколишньої дійсності та спрогнозувати її подальші вчинки, стиль і спосіб життя.

3. У результаті емпіричного пошукування вибірка розподілилась на чотири групи, що утворили своєрідні *типи інтенційності*: когнітивний відзначається цілеспрямованістю, осмисленістю, автентичним самосприйняттям, здатністю до задоволення власних потреб і бажань, позитивною оцінкою життя в цілому; представники емоційно-мотиваційного типу прагнуть до саморозвитку й самоосвіти, спрямовані на реалізацію своїх природних обдарувань, здатні до співпереживання, лабільні у взаємодії з довкіллям, майстерні у встановленні довірливих стосунків з іншими, мають реалістичний погляд на життя; поведінковий профіль характеризується здатністю до нестандартної поведінки та мислення, незалежністю, реалістичністю домагань, самовпевненістю, відкритістю новому досвіду; представникам "загальної осмисленості життя" (або ж смисложиттєвого зорієнтування) властива опора на загальнолюдські цінності, нонконформізм, орієнтація на власні принципи віднаходження вартісних пріоритетів, вони ефективно реалізуються у безпосередній взаємодії зі світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 688 с.
2. А. с. Тест-опитувальник компонентів асертивності (ТОКАС) / О. П. Саннікова, О. І. Санніков, Н. М. Подольк. № 49766; заяв. 15.04.2013; реєстрац. 19.06.2013. 76 с.
3. Брентано Ф. Избранные работы. Москва: Дом интеллектуальной книги, 1996. 176 с.
4. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Киев: Наукова думка, 1989. 198 с.
5. Гегель Г. В. Ф. Феноменология духа / ред. В. В. Бычков, П. П. Гайдено, М. Н. Громов и др. Москва: Издво "Наука", 2000. 495 с. (Серия "Памятники философской мысли")
6. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Санкт-Петербург: Издво "Владимир Даль", 2004. 400 с.
7. Гуссерль Э. Картезианские размышления. Санкт-Петербург: Наука; Ювента, 1998. 315 с.
8. Кант И. Рефлексії до критики чистого розуму. Київ: Юніверс, 2004. 464 с.
9. Мамардашвілі М. К. Проблема свідомості і філософське покликання. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 19–27.
10. Маслоу А. Г. Новые рубежи человеческой природы. Москва: Смысл, 1999. 428 с.
11. М'ясоїд П. А. Психологічне пізнання: історія, логіка, психологія. Київ: Либідь, 2016. 558 с.

12. Роджерс К. О становлении личностью. Психотерапия глазами психотерапевта / пер. М. М. Исениной, под ред. Е. И. Исениной. Москва: Изд-во "Прогресс", 1994. 256 с.

13. Санникова О. П. Феноменология личности: Избранные психологические труды. Одесса: СМІЛ, 2003. 256 с.

14. Франкл В. Человек в поисках смысла / общ. ред. Л. Я. Гозмана, Д. А. Леонтьева. Москва: Прогресс, 1990. 368 с.

15. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва: Изд-во Института Психотерапии, 2002. 490 с.

16. Фурман А. А. Концепція особистості в аксіологічній психології: контури сутнісної евристики. *Психологія і суспільство*. 2016. № 4. С. 89–103.

17. Фурман А. А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 508 с.

18. Фурман А. В. Идея і зміст професійного методологування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 378 с.

19. Фурман А. В. Метатеоретична мозаїка життя свідомості. *Психологія і суспільство*. 2018. № 3–4. С. 13–50.

20. Фурман А. В., Фурман О. Є., Шандрук С. К., Гірняк А. Н. та ін. Методологія і психологія гуманітарного пізнання: колективна монографія. До 25-річчя наукової школи професора А. В. Фурмана. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.

21. Фурман А. В., Фурман О. Є., Шандрук С. К., Гірняк А. Н. та ін. Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А. В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 2019. 980 с.

22. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2-х т. / под ред. Б. М. Величковского. Москва: Педагогика, 1986. Т. 2. 408 с.

23. Шевеленкова Т. Д., Фесенко Т. П. Психологическое благополучие личности. *Психологическая диагностика*. 2005. № 3. С. 95–121.

24. Ярошевский М. Г. История психологии от античности до середины XX века: учеб. пособ. Москва, 1996. 416 с. – 391

25. Frankl V. E. *Der Wille zum Sinn*. Bern: Huber. 1982. 272 p.

26. May R. *Man's Search for Himself*. New York: W. W. Norton & Co., Inc. 1953. 281 p.

27. Ryff C. D. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. P. 719–727.

28. Ryff C. D. Psychological Well-Being. *Encyclopedia of Gerontology*. 1996. Vol. 2. P. 365–369.

29. Furman A. A. Personal world as the basis and factor of self-improvement of the human: Collection of scientific articles. *Psychology. Pedagogy and Education. Scientific journal innovative solutions in modern science*. Dubai, UAE. 2017. № 4 (13). 140–153.

[in Russian].

2. Sannikova, O. P. & Sannikov, O. I. & Podoliak, N. M. (2013). *Test-opytuvalnyk komponentiv asertyvnosti [Assertion Component Test Questionnaire]*. Copyright certificate [in Ukrainian].

3. Brentano, F. (1996). *Izbrannyye raboty [Featured works]*. Moscow: Dom intellektualnoy knigi [in Russian].

4. Burlachuk, L. F. & Morozov, S. M. (1989). *Slovar-spravochnik po psihologicheskoy diagnostike [Dictionary reference book for psychological diagnostics]*. Kyiv: Naukova dumka [in Russian].

5. Hegel, G. (2000). *Fenomenologiya duha [The phenomenology of the spirit]*; Byichkov, V. V. & Gaydenko, P. P. & Gromov M. H. (Eds.) Moscow: Izd-vo "Nauka" [in Russian].

6. Gusserl, E. (2004). *Krizis evropeyskih nauk i transtsendentalnaya fenomenologiya [The crisis of European sciences and transcendental phenomenology]*. Sankt-Peterburg: Izd-vo "Vladimir Dal" [in Russian].

7. Gusserl, E. (1998). *Kartezianskie razmyshleniya [Cartesian Reflections]*. Sankt-Peterburg: Nauka, Yuventa [in Russian].

8. Kant, I. (2004). *Refleksii do krytyky chystoho rozumu [Reflections on the critique of pure reason]*. Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].

9. Mamardashvili M. K. (2015). Problema svidomosti i filosofske poklykannia [The problem of consciousness and philosophical vocation]. *Psykhohihiia i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 19–27 [in Ukrainian].

10. Maslow, A. G. (1999). *Novyye rubezhi chelovecheskoy prirody [New frontiers in human nature]*. Moscow: Smysl [in Russian].

11. Miasoid, P. A. (2016). *Psykhohohichne piznannia: istoriia, lohika, psykhohihiia [Psychological knowledge: history, logic, psychology]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

12. Rodzher, K. (1994). *O stanovlenii lichnostyu. Psihoterapiya glazami psihoterapevta [About becoming a person. Psychotherapy through the eyes of a psychotherapist]*; Isenina, M. M. (Trans.), Isenina E. I. (Ed.). Moscow: Izd-vo "Progress" [in Russian].

13. Sannikova, O. P. (2003). *Fenomenologiya lichnosti: Izbrannyye psihologicheskyye trudyy [Phenomenology of personality: Selected psychological works]*. Odessa: SMIL [in Russian].

14. Frankl, V. (1990). *Chelovek v poiskah smyisla [Man in search of meaning]*; Gozman, L. Y. & Leontiev, D. A. (Eds.). Moscow: Progress [in Russian].

15. Fetiskin, N. P. & Kozlov, V. V. & Manuylov, G. M. (2002). *Sotsialno-psihologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malyyh grupp [Socio-psychological diagnosis of the development of personality and small groups]*. Moscow: Izd-vo Instituta Psihoterapii [in Russian].

16. Furman, A. A. (2016). Kontseptsiia osobystosti v aksiolohichnii psykhohohii: kontury sutnisnoi evrystyky [The concept of personality in axiological psychology: contours of essential heuristics]. *Psykhohihiia i suspilstvo – Psychology and society*, 4. 89–103 [in Ukrainian].

17. Furman, A. A. (2017). *Psykhohohiiia smylyozhyttievoho rozvytku osobystosti [Psychology of the meaning-life personality development]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

18. Furman, A. V. (2016). *Ideya i zmist profesiynogo metodologuvannya [The idea and content of professional methodologization]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

REFERENSES

1. Anastazi, A. & Urbina, S. (2001). *Psihologicheskoe testirovanie [Psychological testing]*. Sankt-Peterburg: Piter

19. Furman, A. V. (2018). Metateoretychna mozaika zhyttia svidomosti [Metatheoretical mosaic of the life of consciousness]. *Psykhohohiia i suspilstvo – Psychology and society*, 3–4, 13–50 [in Ukrainian].

20. Furman, A. V. & Co (2019). *Metodohiia i psykhohiia humanitarnoho piznannia [Methodology and psychology of humanitarian cognition]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

21. Furman, A. V. & Co (2019). *Vitakulturna metodohiia: antohiia. [Viticulturnal methodology: an anthology]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

22. Hekhauzen, H. (1986). *Motivatsiya i deyatelnost [Motivation and activity]*. Velichkovskiy, B. M. (Ed.). Vol. 2. Moscow: Pedagogika [in Russian].

23. Shevelenkova, T. D. & Fesenko, T. P. (2005). *Psihologicheskoe blagopoluchie lichnosti [The psychological well-being of the individual]*. *Psihologicheskaya diagnostika – Psychological diagnosis*, 3, 95–121 [in Russian].

24. Yaroshevskiy, M. G. (1996). *Istoriya psihologii ot antichnosti do serediny XX veka [The history of psychology from antiquity to the middle of the XX century]*. Moscow [in Russian].

25. Frankl, V. E. (1982). *Der Wille zum Sinn*. Bern: Huber [in German].

26. May, R. *Man's Search for Himself* (1953). New York: W. W. Norton & Co. Inc. [in English].

27. Ryff, C. D. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 69, 719–727 [in English].

28. Ryff, C. D. (1996). Psychological Well-Being. *Encyclopedia of Gerontology*. Vol. 2, 365–369 [in English].

29. Furman, A. A. (2017). Personal world as the basis and factor of self-improvement of the human: Collection of scientific articles. *Psychology. Pedagogy and Education. Scientific journal innovative solutions in modern science*. Dubai, UAE. Vol. 4 (13). 140–153 [in English].

АНОТАЦІЯ

Фурман Анатолій Анатолійович.

Інтенційність як сутнісна ознака смисложиттєвого буття особистості.

Стаття присвячена проблемі вивчення інтенційності як осереддя становлення смисложиттєвих орієнтирів, соціокультурних поривань і прагнень індивідуально-духовного зростання особистості. Інтенційність як серцевинна особливість людської свідомості бути спрямованою на об'єктивні засновки-маркери буття спонукає особу до віднаходження й осягнення власних мотивів діяльності та передумов учинення в екзистенційному просторі самоздійснення. Смисложиттєве зорієнтування постає мірилом особистісного розвитку, котре засвідчує безмежні горизонти можливої повноцірної самореалізації людини, а організація і систематизація її спрямувань опосередковується інтенційністю як віховою атрибутивною характеристикою психіки, що унапрямує і зосереджує її думки та помисли на певних фактах об'єктивної реальності з урахуванням персональної причетності до них, породжуючи тим самим їх глибоке розуміння і сутнісне осягнення у вимірах власного відповідального прожиття. Так дося-

гається особистісний рівень, стиль чи спосіб життя, коли людина свідомо вибудовує своє повсякдення, керуючись власним розумінням бажаного й належного, визначає виднокрай холистичного бачення світу, себе в ньому, що розкривається через свідомісне охоплення своєї життєвої позиції, водночас опосередковуючись її духовно-практичним ставленням до дійсності. Іntenційність як засаднича й одночасно доміантна функція свідомості тут постає як формувив інтелектуальних потуг і сутнісних сил людини, особистісний вектор яких центрується на розумній організації, відповідальному усуб'єктненні і свідомісному розширенні горизонтів буття. Для повноцінного емпіричного дослідження смисложиттєвої сфери особистості як теоретичного конструкту, світоглядної універсалії і феноменальної плероми (тобто повноти, множини) використана низка методик (вивчення благополуччя, асертивності, самоактуалізації), що дає змогу визначити їх взаємозв'язок зі складниками інтенційності (*установчим, когнітивним, емоційно-мотиваційним і поведінковим компонентами*) як багатопараметричного індикатора смисложиттєвого зорієнтування людини. Отримані дані дозволяють рефлексивно оцінити змістовні риси-якості внутрішнього світу особистості, якісно охарактеризувати атрибути психічної активності на суб'єктно-індивідуальнісному рівні її життєдіяльності, витлумачити особливості сприйняття нею явищ навколишньої дійсності та спрогнозувати її подальші вчинки, стиль її спосіб життя.

Ключові слова: *буття, особистість, асертивність, благополуччя, інтенція, інтенційність, самоактуалізація, свідомість, смисложиттєве зорієнтування особистості.*

ANNONATION

Anatoliï A. Furman.

Intentionality as an essential feature of the personality's meaning-life existence.

The article is devoted to the problem of the study of intentionality as a basis for the formation of meaningful life-orientations, socio-cultural desires and aspirations of the person's individual-spiritual growth. Intensity as a core feature of the human consciousness is directed at the objective foundations of being motivates the person to find and understand his own motives for activity and prerequisites for committing self-fulfillment in the existential space. Meaning-life orientation is a measure of personal development, which attests to the infinite horizons of possible full self-realization of the person, the organization and systematization of his directions is mediated by intentionality as an eddy attributive characteristic of the psyche. It directs and focuses his thoughts on certain facts of objective reality taking into account personal involvement in them, thus giving rise to his deep understanding and essential understanding in the dimensions of his own responsible life. In this way the personal level, style or way of life is reached, when a human consciously builds his daily life, guided by his own understanding of the desired and proper, determines the horizon of a holistic vision of the world, of himself in it, which is revealed through the comprehension

of his life position, while at the same time mediating his spiritual and practical attitude to reality. Intentionality as a fundamental and at the same time dominant function of consciousness appears here as a formulation of the intellectual efforts and essential forces of human, whose personal vector is centered on the rational organization, responsible personification and conscious expansion of the being horizons. For a full empirical study of the meaning-life sphere of personality as a theoretical construct, world-view universalities and phenomenal pleroma (that is completeness, multiplicity) a number of techniques is used (the study of well-being, assertiveness, self-actualization), which allows to identify their relationship with the constituents of intentionality (constituent, cognitive, emotional and motivational, behavioral components) as an indicator of person's meaning-life orientation. The obtained data allow us to reflexively evaluate the substantive traits-

qualities of the person's inner world, to qualitatively characterize the attributes of mental activity at the subject-individual level of his life, to interpret his perception peculiarities of the surrounding reality phenomena, and to predict his further ways and styles of life.

Keywords: *being, personality, assertiveness, well-being, intention, intentionality, self-actualization, consciousness, meaningful orientation of personality.*

Рецензенти:

**д. психол. н., проф. Москалець В. П.,
д. психол. н., проф. Шевченко М. Ф.,**

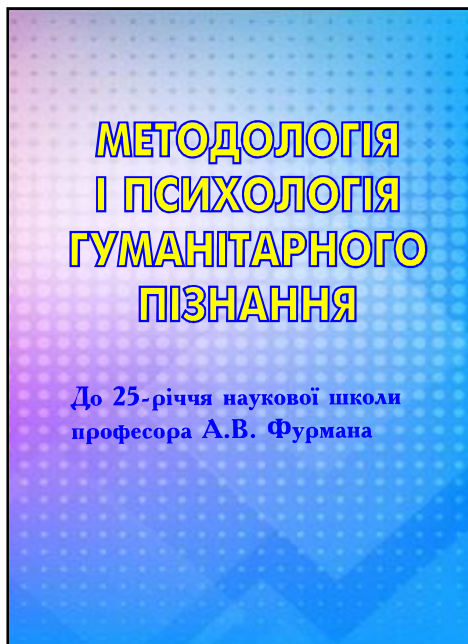
Надійшла до редакції 15.08.2019.

Підписана до друку 20.10.2019.

Бібліографічний опис для цитування:

Фурман А.А. Іntenційність як сутнісна ознака смисложиттєвого буття особистості. Психологія і суспільство. 2019. №3–4. С. 118–137. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2019.03.118>

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

МЕТОДОЛОГІЯ І ПСИХОЛОГІЯ ГУМАНІТАРНОГО ПІЗНАННЯ. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана : колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 1000 с.

Пропоноване монографічне дослідження – це фактично другий том колективних напрацювань засновника та учнів першого кола наукової школи проф. Фурмана А.В., у якому із міждисциплінарних позицій системно висвітлюються актуальні питання програмного розвитку та рефлексивного конструювання методології і психології гуманітарного пізнання. У першому інтелектуальному вимірі тривалих пошуків здійснено посферне обґрунтування методології як науки про форми, методи, засоби та інструменти компетентної мислєдїяльності і професійного методологування і як вчинкового задїяння найпродуктивнішого свідомісного каналу постановки і розв'язання різноманітних проблем, а саме архітектоніки парадигмальних досліджень, ресурсів циклічно-вчинкового підходу, онтологічного базису і гносеологічних горизонтів психологічного осягнення дійсності, способів узмістовлення теорії розвитку професійних творчих здібностей, засобів ціннісно-орієнтаційного збагачення вчинкової буттєвості особистості, у другому – зреалізовано похідні наукові проекти методологічно досконалого упрозорення дослідницьких зразків найскладніших

психологічних упредметнень: ігрового моделювання життєдїяльності суб'єкта в умовах невизначеності, стратегій взаємодоповнення особистісної адаптованості та економічної поведінки людини у рамках психокультури, рефлексії як здатності, стану, процесу, властивості й водночас особистісної рефлексивності, покомпонентної структурно-функціональної організованості персональної толерантності, модульно-розвивального навчального комплексу як інструменту освітньої взаємодії.

Для методологів і науковців, гуманітаріїв та управлінців, теоретиків і практиків й усіх, хто обрав шлях рефлексивної мислєдїяльності та прагне істотно розширити смислові горизонти власної проблемно-діалогічної свідомості.